

Barn-, äldre- och jämställdhetsminister
Åsa Regnér
Socialdepartementet
Fredsgatan 8
111 52 Stockholm

Angående personlig assistans

Som psykologer inom habiliteringen har vi på senare tid mött allt fler barn, ungdomar och vuxna som fått beslut om indragen eller minskad personlig assistans.

LSS är en rättighetslag som ska garantera personer med omfattande och varaktiga funktionshinder goda levnadsvillkor. Målet är att den enskilde ska få möjlighet att leva som andra. Personlig assistans ska ges till den som behöver hjälp med sina grundläggande behov (hjälp med personlig hygien, måltider, att klä av- och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskap om den funktionshindrade). Personlig assistans har för många inneburit att de kan leva i sitt hem istället för på institution och att de i stor utsträckning kan delta i samhällslivet på samma sätt som personer utan omfattande funktionsnedsättningar.

Tolkningen av vad som är ”grundläggande behov” har dock blivit allt snävare. Dessutom mäts och beräknas idag exakt den tid som går åt för varje moment, vilket för många inneburit rejäla nedskärningar av antalet timmar. Således får till exempel personer som tidigare haft assistans all vaken tid, nu finna sig i, att alla behov ska tillgodoses under den tid som assistansen beviljats. Behov som inte hinns med eller som uppstår på annan tid, får anstå till nästa assistanspass – eller (vanligast) tillgodoses av anhöriga.

För såväl vuxna som familjer med barn med funktionsnedsättning har nedskärningarna av assistanstimmar fått omfattande negativa praktiska och psykologiska konsekvenser. När timantalet sänks och utförandet av assistansen hamnar på kommunernas hemtjänst ökar också antalet personer som utför stödet. Detta leder till att det blir omöjligt att upprätthålla nödvändig kännedom och kompetens om behoven hos den assistansberättigade vilket orsakar stress hos både individen och anhöriga. Personen ifråga känner sig inte sällan som ”andras arbetsplats” och att det är meningslöst att försöka skapa relationer till dem som passerar, vilket för exempelvis assistansberättigade barn har en negativ inverkan på identitet och social utveckling.

Som psykolog inom habilitering möter man frustration, sorg och ilska hos anhöriga och också skuld. För att skona barnen tar föräldrar inte sällan på sig en större arbetsbörda, går ner i tjänst och väljer bort hemtjänst vilket orsakar stress och utmattning. Även syskon påverkas då det är svårt för föräldrarna att få tid och kraft att ge dem det utrymme och den omsorg de behöver.

I Sverige bor den absoluta majoriteten av alla barn i sina familjer oavsett grad och omfattning av funktionsnedsättning. Det borde vara självklart att de liksom vuxna med behov av assistans erbjuds möjlighet till ett gott liv med kvalitet, jämställdhet och delaktighet och att anhöriga får det samhällsstöd de behöver.

Att växa upp och leva med en funktionsnedsättning innebär en särskild sårbarhet. Att känna sig annorlunda och utanför, att inte kunna det som andra kan, att vara beroende av andras hjälp – allt detta medför psykiska påfrestningar utöver det vanliga. Ångest, oro, låg självaktning, passivitet och depressivitet är extra vanligt bland dessa personer. Ibland ser vi också en motsatt reaktion präglad av protest och självhävdelse. Många har svårt att känna tillit, både till sig själva och till andra och det tar ofta lång tid att få förtroende för nya människor. Det blir då svårt att lita på den som ska hjälpa och att ta emot den hjälp man behöver. För den som är tillfälligt trött, sjuk eller smärtpåverkad, blir det naturligtvis ännu svårare; hur ska jag kunna lita på, att den som ska hjälpa inte förvärrar och försvårar? Med en personlig assistent som är ny, osäker eller stressad ökar svårigheterna ytterligare. I sådana situationer kan varje hjälpmoment, till exempel påklädning eller hygienrutiner ta mer än dubbelt så lång tid som vanligt.

För den som har en kognitiv funktionsnedsättning påverkas tilliten också av svårigheten att förstå och tolka sin omgivning. För personer på en tidig utvecklingsnivå, liksom för personer med autism, är det oerhört viktigt med struktur, rutiner och förutsägbarhet. Om rutiner ändras eller bryts försvinner tryggheten. Dessa personer har ofta också kommunikationssvårigheter, de har svårt att förstå människor i sin omgivning – och även att bli förstådda. Det uppstår lätt missförstånd som kan leda till utbrott och olika beteendeproblem. Kommunikationssvårigheterna innebär dessutom att dessa personer ofta har andra sätt att visa när de mår dåligt psykiskt och somatiskt. I våra mänskliga villkor ingår att vi alla behöver få erfara en känsla av sammanhang. Världen omkring oss måste då vara någorlunda begriplig, hanterbar och meningsfull. När så inte är fallet är risken för psykisk ohälsa stor. Personer med kognitiva funktionsnedsättningar måste kunna förlita sig på att andra människor hjälper dem, i mötet med omvärlden. För att de ska kunna få den hjälp de behöver krävs ingående kunskap om funktionsnedsättningen och den enskilde individen (det vill säga det som ska ingå i ”grundläggande behov”) – en kunskap som hemtjänstpersonal inte har.

I habiliteringen är vi idag många som ägnar en betydande andel av vår arbetstid åt att skriva intyg för att tydliggöra enskilda individers behov i samband med överklaganden. I vårt arbete med anhöriga kan vi dessutom se en stor risk för att utmattningstillstånd kommer att öka och därmed sjukskrivningarna.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att den senaste tidens neddragningar av personlig assistans strider mot lagens ursprungliga intentioner, orsakar stort lidande för dem som drabbas och generar ökade samhällskostnader.

Vi inom Poms – Nationell förening för habiliteringspsykologer inom Sveriges Psykologförbund – vädjar därför nu till regering och riksdag att ändra och förtydliga lagen, samt i väntan på detta, regleringar och direktiv (till Försäkringskassan respektive LSS-utredningen). Målet måste vara att personer med omfattande och varaktiga funktionshinder ska få den hjälp de behöver, för att kunna delta i samhällslivet enligt de ursprungliga intentionerna i LSS.

Poms styrelse 171201

Kontakt:
Anna Tidman, ordförande
poms@poms.nu